

آیلین جان و دومینیک مک‌آیور لوپس. *فلسفه ادبیات: جنگ متن‌های معاصر و کلاسیک (جنگ‌های فلسفی بلکول)*. آکسفورد: انتشارات بلکول، ۲۰۰۴.

Eileen John and Dominic McIver Lopes (eds.). *Philosophy of Literature: Contemporary and Classic Readings, An Anthology (Blackwell Philosophy Anthologies)*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004.

فلسفه ادبیات حوزه مهمی از زیباشناسی تحلیلی^۱ است. با این حال، پیش از آنکه آیلین جان و دومینیک مک‌آیور لوپس کتاب بی‌نظیر خود را تدوین کنند، جنگی مختص این حوزه نداشتیم. جای خالی چنین جنگی به شدت احساس می‌شد، و این کتابی است که من در کلاس‌های فلسفه ادبیات خود درس داده‌ام و خواهم داد. ساختار این کتاب مانند کتاب‌های دیگری است که پیش از این در مجموعه «جنگ‌های فلسفی» انتشارات بلکول منتشر شده‌اند، و کتاب بر اساس موضوع‌های مطرح در این حیطه به چند بخش تقسیم شده است که البته یک بخش در این میان استثناست (بخش نخست کتاب با عنوان «منابع کلاسیک»^۲ که چند متن کلاسیک را در بر می‌گیرد). هفت بخش دیگر *فلسفه ادبیات* به ترتیب از این قرارند: «تعریف ادبیات»، «هستی‌شناسی ادبیات»، «داستان»، «احساسات»، «استعاره»، «تفسیر»، و «ارزش‌های ادبی»^۳. این هشت بخش در مجموع شامل ۴۵ مقاله (۳۶۳ صفحه) هستند. گردآوردگان مقدمه‌ای کوتاه بر هر بخش نوشته‌اند و این مقدمه‌ها، در عین اختصار، بسیار روشنگرند. در این مقدمه‌ها که از دو صفحه

¹ analytic aesthetics

² "Classic Sources"

³ "Definition of Literature", "Ontology of Literature", "Fiction", "Emotion", "Metaphor", "Interpretation", "Literary Values"

بیشتر نیستند، موضوع مقاله‌های هر بخش معرفی و نکات اصلی هر مقاله به طور خلاصه مطرح می‌شود. جان و لوپس بعد از مقدمه خود بر هر بخش و پیش از مقاله‌ها، قطعه ادبی کوتاهی نیز آورده‌اند (البته بخش نخست کتاب از این قاعده نیز مستثناست). در این قطعه‌ها، پرسش‌هایی درباره موضوع بخش مورد نظر مطرح می‌شود، و گردآورندگان با این کار بر غنای اثر خود افزوده‌اند.

همان‌گونه که پیش‌تر گفتم، بخش نخست با عنوان «منابع کلاسیک» از بخش‌بندی موضوعی کتاب پیروی نمی‌کند و در ابتدای آن نیز قطعه ادبی نیامده است. این بخش شامل گزیده‌ای از جمهوری افلاطون، بوطیقای ارسطو، «در باب تراژدی»^۱ دیوید هیوم، زایش تراژدی^۲ نیچه، و «نویسندگان و خیال‌پردازی»^۳ زیگموند فروید است. تدریس همه اینها در درسی واحد، به‌ویژه در درسی با گرایش به فلسفه تحلیلی، حقیقتاً کار دشواری است. من در کلاس‌های متن‌های نیچه و فروید را حذف می‌کنم، و آثار افلاطون و ارسطو را نیز برای نشان دادن تأثیرهای متناقض تراژدی درس می‌دهم، یعنی برای بحث درباره اینکه ادبیات چگونه می‌تواند بر ما تأثیر بگذارد. به این ترتیب، برای تکمیل این بحث باید بعد از اثر هیوم به بخش پنجم کتاب با عنوان «احساسات» مراجعه کنم تا به مقاله‌های «لذت‌های تراژدی» اثر سوزان فیگین^۴ و «تراژدی و وحدت احساسات» اثر فلینت شیئر^۵ برسیم. پس از آن، البته، می‌توان در بخش پنجم کتاب باقی ماند و تأثیرهای متناقض داستان را پی گرفت که مقاله تأثیرگذار «فرجام آنا کارنینا چگونه احساسات ما را برمی‌انگیزد؟» نوشته کالین ردفرد^۶ و مقاله معروف «ترسیدن در داستان» نوشته کندل والتن^۷ به آنها پرداخته‌اند. معلوم نیست چرا گردآورندگان این جُنگ در بخش نخست آن از قطعه ادبی استفاده نکرده‌اند. قسمتی از یکی از تراژدی‌های یونان باستان برای این بخش مناسب بود. در واقع، ادیب شهریار

¹ "Of Tragedy" (1756)

² *The Birth of Tragedy* (1872)

³ "Creative Writers and Daydreaming" (1907)

⁴ Susan Feagin, "The Pleasures of Tragedy"

⁵ Flint Schier, "Tragedy and the Community of Sentiment"

⁶ Colin Radford, "How Can We Be Moved by the Fate of Anna Karenina?"

⁷ Kendall Walton, "Fearing Fictionally"

سوفوکلس بهترین گزینه برای این بخش بود، و من شخصاً در کلاس خود این نمایشنامه را به مطالب این بخش اضافه می‌کنم.

تعریف ادبیات موضوع بخش دوم کتاب است. در این بخش نیز، مانند بخش‌های دیگر کتاب، کار خوبی که گردآورندگان کرده‌اند این است که نوشته‌هایی را برگزیده‌اند که دیدگاه‌های متفاوت نظریه‌پردازان مختلف را بازمی‌نمایند. جستارهای این بخش عبارت‌اند از: «ادبیات چه چیزی نیست؟» به قلم اریک دانلد هِرش^۱، «مفهوم ادبیات» اثر مانرو بیردزلی^۲، «عمل ادبیات» نوشته پیتار لامارک و اشتاین هاوگم اولسن^۳، و «ادبیات چیست؟» از رابرت استکر^۴.

در آغاز بخش سوم که به هستی‌شناسی ادبیات می‌پردازد، جان و لوپس در اقدامی پسندیده که دور از انتظار هم نیست، داستان کوتاه «پی‌یر منار، نویسنده دن کیشوت» (۱۹۳۹) اثر خورخه لوئیس بورخس را آورده‌اند. البته عجیب است که گردآورندگان در مقدمه خود بر این بخش می‌گویند که این داستان در اصل به زبان پرتغالی نوشته شده است نه اسپانیایی. مقاله‌های بخش سوم از این قرارند: «آثار ادبی به منزله گونه» نوشته ریچارد ولهایم^۵، «ادبیات» اثر جیمز اُپی ارمسن^۶، «تفسیر و هویت اثر ادبی» به قلم نلسن گودمن و کترین الگین^۷، و «اثر و متن» به قلم گرگوری کاری^۸. مقالات برگزیده در بخش‌های دوم و سوم کتاب متن‌هایی کاملاً مناسب‌اند و می‌توان همه آنها را در کلاس تدریس کرد.

این نکته در مورد بخش بعدی کتاب، «داستان»، صدق نمی‌کند. شش مقاله برای این بخش انتخاب شده‌اند: «ماهیت گفتمان داستان از دیدگاه منطقی» نوشته جان سرل^۹، «حقیقت در داستان» اثر دیوید لوئیس^{۱۰}، «داستان چیست؟»^{۱۱} به قلم

¹ Eric Donald Hirsch, "What Isn't Literature?"

² Monroe Beardsley, "The Concept of Literature"

³ Peter Lamarque and Stein Haugom Olsen, "Literary Practice"

⁴ Robert Stecker, "What Is Literature?"

⁵ Richard Wollheim, "Literary Works as Types"

⁶ James Opie Urmson, "Literature"

⁷ Nelson Goodman and Catherine Elgin, "Interpretation and Identity"

⁸ Gregory Currie, "Work and Text"

⁹ John Searle, "The Logical Status of Fictional Discourse"

¹⁰ David Lewis, "Truth in Fiction"

¹¹ "What Is Fiction?"

گرگوری کاری، «داستان و ناداستان»^۱ اثر کندل والتن، «شخصیت‌های ادبی همچون برساخته‌های مجرد» از ایمی تامسن^۲، و «منطق و نقد ادبیات»^۳ نوشته پیترو لامارک. چنان‌که از عنوان مقاله‌ها پیداست، این بخش مسائل مختلف مربوط به این موضوع را در بر می‌گیرد، از گفتمان داستان گرفته تا شخصیت‌های آن و ایده جهان‌های ممکن^۴. دانشجویان سطح متوسط سال‌های دوم و سوم مقطع کارشناسی برای درک صحیح بسیاری از این مقاله‌ها باید تا حدی با فلسفه زبان و متافیزیک آشنا باشند. اگر این کتاب را به دانشجویان رشته‌های غیر از فلسفه درس می‌دهید، بهتر است فقط چند تا از این متن‌های تخصصی متنوع را انتخاب کنید. من شخصاً تاکنون مقاله‌های سرل و کاری و والتن را برای تدریس در کلاس‌هایم انتخاب کرده‌ام، هرچند دوست دارم مقالات لوئیس، تامسن، لامارک و اولسن را نیز تدریس کنم، و این کار را در کلاس‌های سال چهارم مقطع کارشناسی یا کلاس‌های مقطع کارشناسی ارشد خواهم کرد.

به مقاله‌های بخش پنجم، «احساسات»، قبلاً اشاره کردم. بخش ششم درباره استعاره و شامل دو جستار تأثیرگذار در این زمینه است: «استعاره» نوشته مکس بلک^۵، و «معنای استعاره» اثر داندل دیویدسن^۶. گردآورندگان برای تکمیل مباحث این بخش دو جستار دیگر نیز به آن افزوده‌اند: «استعاره، احساس، و روایت» اثر تد کوئن^۷ و «استعاره و خیال‌پردازی مبتنی بر نوعی اسباب» نوشته کندل والتن^۸. تاکنون، آثار بی‌شماری درباره استعاره نوشته شده‌اند و این روند همچنان ادامه دارد. در ویراست بعدی این جُنگ، گردآورندگان می‌توانند پژوهش‌های جدیدتر را نیز به این بخش اضافه کنند؛ برای مثال، آن دسته از آثار که این موضوع پیچیده اما جالب را از دیدگاه فلسفه زبان و علوم شناختی بررسی کرده‌اند. البته باید

^۱ "Fiction and Nonfiction"

^۲ Amie Thomasson, "Fictional Characters as Abstract Artifacts"

^۳ "Logic and Criticism"

^۴ possible worlds

^۵ Max Black

^۶ Donald Davidson, "What Metaphors Mean"

^۷ Ted Cohen, "Metaphor, Feeling, and Narrative"

^۸ "Metaphor and Prop-Oriented Make-Believe"

بگویم که من خود تا به حال در کلاس‌هایم این بخش را به کلی حذف کرده‌ام، و این کار من شاید اهانتی به تدوین‌کنندگان و نویسندگان مقالات تلقی شود، اما برای این کارم دلایلی داشته‌ام. دلیل شخصی‌ام این است که سال‌ها پیش که پایان‌نامه کارشناسی ارشدم را می‌نوشتم، آن‌قدر درباره استعاره مطالعه کردم که دیگر اشباع شدم. از طرف دیگر، موضوع استعاره، در عین حال، هم بسیار خاص است (چون یکی از مهم‌ترین شگردهای ادبی به شمار می‌رود) هم بسیار گسترده (چون پدیده‌ای است که به ادبیات منحصر نمی‌شود). بنابراین، مطرح کردن و واکاوی آن در ضمن مسائل دیگر فلسفه ادبیات کار دشواری است.

برای تدریس این کتاب شاید لازم باشد در بخش‌های هفتم و هشتم آن، یعنی بخش‌های «تفسیر» و «ارزش‌های ادبی»، تغییراتی داد. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد که هر دو بخش به متن‌های تکمیلی نیاز دارند. بخش «تفسیر» شامل هفت مقاله است: «چه کسی در نقد اخلاقی مسئول است و چرا؟» اثر وین سی. بوت،^۲ «نقد هنر به منزله بازیابی فراگرد آفرینش هنر»^۳ نوشته ریچارد ولهایم، «نویسنده مفروض» به قلم آلکساندر نهاماس،^۴ «تفسیر هنر»^۵ از رابرت استکر، «هنر، نیت، و گفت‌وگو» اثر نوئل کرول،^۶ «نیت و تفسیر» نوشته جرولد لوینسن،^۷ و «سبک و شخصیت در اثر ادبی» اثر جنفر رابینسن.^۸ این بخش را می‌توان به دو قسمت کوچک‌تر تقسیم کرد: یک قسمت شامل بحث و جدل‌های طرفداران نظریه وحدت‌باوری^۹ با طرفداران نظریه کثرت‌باوری در نقد هنر^{۱۰} (مقالات ولهایم، نهاماس، و استکر)، و قسمت دیگر درباره بحث نیت‌باوری^{۱۱} در نقد هنر

^۱ البته در این بخش نیز قطعه ادبی نیامده و، بر خلاف گفته نویسنده این مقاله، تنها بخش اول نیست که فاقد قطعه ادبی است - م.

^۲ Wayne C. Booth, "Who Is Responsible in Ethical Criticism, and for What?"

^۳ "Criticism as Retrieval"

^۴ Alexander Nehamas, "The Postulated Author: Critical Monism as a Regulative Ideal"

^۵ "Art Interpretation"

^۶ Noël Carroll, "Art, Intention, and Conversation"

^۷ Jerrold Levinson, "Intention and Interpretation"

^۸ Jenefer Robinson, "Style and Personality in the Literary Work"

^۹ critical monism

^{۱۰} critical pluralism

^{۱۱} intentionalism

(مقالات کرول و لوینسن). آنچه قسمت اول کم دارد مقاله‌ای در دفاع از کثرت‌باوری در نقد است، و من مقاله متیو کیرن با عنوان گویای «در دفاع از کثرت‌باوری در نقد هنر»^۱ را برای این منظور بسیار مناسب می‌دانم. به قسمت دوم نیز باید مقاله‌ای علیه نیت‌باوری در نقد افزود، و مناسب‌ترین گزینه به عقیده من مقاله «هنر، معنا، و منظور هنرمند» نوشته دنیل نیتن^۲ است. در بخش هفتم، دو مقاله وجود دارد که در هیچ‌یک از دو دسته فوق نمی‌گنجد: یکی مقاله بوت و دیگری مقاله رابینسن. با این حال، مقاله رابینسن با عنوان «سبک و شخصیت در اثر ادبی» را می‌توان با توجه به بحث نیت‌باوری مطالعه کرد و، در هر حال، آن‌قدر جذابیت دارد که مستقل از این دو دسته خوانده شود.

بخش هشتم، «ارزش‌های ادبی»، پنج مقاله دارد: «در باب پیش‌پافتادگی هنر از نظر شناختی» اثر یرومه اشتولنیتس^۳، «ادبیات و معرفت» نوشته کترین ویلسن^۴، «بسیار آگاه و واقعاً مسئول» از مارتا نوسباوم^۵، «ادبیات، حقیقت، و فلسفه» اثر پیترو لامارک و اشتاین‌هاوگم اولسن، و «نقد اخلاقی هنر» نوشته بریس گات^۶. این بخش را نیز می‌توان به دو قسمت کوچک‌تر تقسیم کرد: یکی درباره ارزش شناختی ادبیات، و دیگری درباره ارزیابی اخلاقی آثار ادبی. البته واضح است که بخش نخست مقاله‌های بیشتری را در بر خواهد گرفت. مقالات اشتولنیتس و ویلسن بهترین گزینه‌ها برای معرفی دیدگاه‌های مخالف موضوع قابلیت‌های تعلیمی ادبیات‌اند، اما مقاله لامارک و اولسن دیدگاهی تازه و گسترده‌تر را مطرح می‌کند که در مقاله مارتا نوسباوم با عنوان «بسیار آگاه و واقعاً مسئول» نیز به آن اشاره می‌شود. کسانی که این کتاب را تدریس می‌کنند می‌توانند برای تکمیل بحث ارزش شناختی ادبیات مقاله «هنر، تخیل، و پرورش اصول اخلاقی»^۷ نوشته

¹ Matthew Kieran, "In Defense of Critical Pluralism"

² Daniel Nathan, "Art, Meaning, and Artist's Meaning"

³ Jerome Stolnitz, "On the Cognitive Triviality of Art"

⁴ Catherine Wilson, "Literature and Knowledge"

⁵ Martha Nussbaum, "Finely Aware and Richly Responsible"

⁶ "Literature, Truth, and Philosophy"

⁷ Berys Gaut, "The Ethical Criticism of Art"

⁸ "Art, Imagination, and the Cultivation of Morals"

متیو کیرن را نیز به این قسمت اضافه کنند، هرچند که این قسمت به اندازه کافی غنی هست. اما در قسمت ارزیابی اخلاقی آثار ادبی عادلانه نیست که تنها به مقاله گاتو با عنوان «نقد اخلاقی هنر» اکتفا کنیم، زیرا به این ترتیب این بحث مهم ناقص می‌ماند. من برای تکمیل این قسمت مقاله‌های «اخلاق‌گرایی متعادل»^۱ به قلم نوئل کرول، «خودسالاری متعادل» اثر جیمز اندرسن و جفری دین^۲، و «اخلاق در داستان و اخلاق داستانی»^۳ نوشته کندل والتن را پیشنهاد می‌کنم.

همان‌گونه که گردآورندگان اذعان کرده‌اند، جنگ گزینش چند متن از میان متن‌های بسیار است، و در این کار گردآورنده ناچار است آثاری را کنار بگذارد، هرچند دیگران آنها را ضروری تلقی کنند. من هم در اینجا صرفاً پیشنهادهایی در این مورد مطرح کردم. با وجود این، باید از آیلین جان و دومینیک مک‌آیور لوپس برای انتخاب‌هایشان تقدیر کرد. اگرچه جای برخی متن‌های مهم در این جنگ خالی است، ولی متن‌های برگزیده بی‌تردید شایسته انتشار در این مجموعه بوده‌اند. از این گذشته، برخلاف بسیاری از جنگ‌های مشابه، حجم این کتاب از حد لازم فراتر نرفته است و می‌توان آن را در یک نیم‌سال تحصیلی در مقطع کارشناسی تدریس کرد. دانشجویان با گذراندن این درس مطالب بسیاری درباره حوزه‌های اصلی فلسفه — مانند متافیزیک، فلسفه ذهن و روان‌شناسی، فلسفه زبان، و فلسفه اخلاق — خواهند آموخت، آن هم از طریق بررسی گونه‌ای از هنر که تا این حد در زندگی انسان حائز اهمیت است.

آنا کریستینا ریوئیرو*

ترجمه محمد غفاری**

دانشجوی دکتری دانشگاه شیراز

¹ "Moderate Moralism"

² James Anderson and Jeffery Dean, "Moderate Autonomism"

³ "Morals in Fiction and Fictional Morality"

* Anna Christina Ribeiro. "Review of *Philosophy of Literature: Contemporary and Classic Readings*." Aesthetics-Online: The American Society for Aesthetics. 2009. Retrieved on December 19, 2012 from <http://www.aesthetics-online.org/reviews/index.php?reviews_id=54>.

** مترجم برای تکمیل یا روشن‌تر کردن توضیحات نویسنده گاه مطالبی به متن افزوده است.